

Kahvehane Kültürünün Yaşam Kalitesine Etkisi

The Effect of Coffeehouse Culture on Quality of Life

Cihan ÖNEN¹, Rüya NAZ²

ÖZ

ÖZ: Çalışmanın amacı kahvehane kültürünün yaşam kalitesi düzeyine etkisini incelemektir. Yöntem: Araştırmanın evreni 615 kişidir; anket verileri 15 Mart 2019 ile 30 Nisan 2019 tarihleri arasında 500 gönüllüden toplanmıştır. Veri toplama aracı olarak araştırmacıların geliştirdikleri 24 soruluk anket ve 27 soruluk WHOQOL-Bref-TR ölçeği kullanılmıştır. Katılımcıların %50,4'ü haftada üç gün ve üzerinde kahvehaneye gelmekte ve %42,6'sı kahvehanede günde üç saat ve üzerinde vakit geçirmektedir. Katılımcıların %58'i kahvehaneye gitmenin aile içi ilişkilere olumsuz yansıdığını ve %53,6'sı ailesini ihmal ettiğini düşünmektedir. Ayrıca %76,2 'si kahvehanede sık argo kelimelerin kullanıldığını ve %45,8'i vakitlerini harcadıklarını belirtmektedir. Araştırma grubunun yaşam kalitesi alt bileşenleri yüzdeleri orta düzeydedir. Sonuç olarak aile ihmali, argo kelime kullanımı, fazla vakit geçirilmesi ve tartışma zemini kahvehane kültürünün beraberinde getirdiği olumsuzluklardır. Kahvehanenin niteliğinin ve olumsuzluğunun farkında olanlarda yaşam kalitesi değerleri daha yüksektir. Kahvehane mekanlarında kitap bulundurulması, toplumun kahvehanenin olumsuz etkileri hakkında bilgilendirilmesi ve fiziksel aktivitelere teşvik edilmesi bu mekanlarda zaman geçirenlerin yaşam kalitesini artırabilir.

Anahtar Kelimeler: Yaşam Kalitesi, Kahvehane, Sağlık, Kahvehane Kültürü, Sosyal mekân

Giriş

Kahvehaneye adını veren kahve, Coffea cinsi bir ağacın meyvesinin çekirdeğidir. Çıkış noktasının Etiyopya olduğu bilinmektedir (1). Kahvenin Mısır seferinden sonra Osmanlı imparatorluğu'na geldiği düşünülmektedir (2). On beşinci yüzyılda kahve tüketiminin olduğuna dair ipucular olsa da Osmanlıda ilk kahvehane 1554 yılında İstanbul Tahtakale'de açılmıştır (3,4). On yedinci yüzyılda dünyada Osmanlı İmparatorluğundan esinlenerek açılan kahvehaneler de vardır. Londra'daki

1-Dr. Öğr. Üyesi. Bitlis Eren Üniversitesi, Sağlık Yüksekokulu, Hemşirelik Bölümü. E-posta: cihan_nen@yahoo.com
ORCID ID: 0000-0002-9159-7396

2-Hem. Uludağ Üniversitesi, Hemşirelik Bölümü.
ORCID ID: 0000-0002-9589-7337

Gönderim Tarihi: 20.02.2021 - Kabul Tarihi: 07.07.2022

ABSTRACT

The aim of the study was to investigate the effects of the "Coffee House" culture on the quality of life. Survey data were collected from 500 volunteers between 15 March 2019 and 30 April 2019. As a data collection tool, 24-question questionnaire and 27-question WHOQOL-Bref TR scale were used. Of the participants 50.4% come to the coffee house three days or more per week and 42.6% spend time in the coffee house three hours or more per day. Of the respondents 58% think that the coffee houses has a negative impact on domestic relations and 53.6% think that they neglect their family. In addition, 76.2% thought that slang words were used frequently in the coffee houses and 45.8% thought that they wasted time by going to the coffee houses. The percentages of the sub-components of the quality of life of the research group were moderate. Neglect of the family, the use of slang words, spending too much time and the ground of discussion are the negative effects of the coffee houses culture. Those who are aware of the quality and negativity of the coffee house have higher quality of life values. Having books in the coffee houses, informing the society about the negative effects of the coffee house, and encouraging physical activities can increase the quality of life of the people who spend time in such places.

Keywords: Culture, Quality of Life, Coffeehouse, Health, Coffeehouse Culture, Social places

ilk kahvehaneler Osmanlı devletindeki kahvehanelerden esinlenerek yapılmıştır (5). Kahvehaneler ilk zamanlarda İngiltere'de benimsenirse de zamanla halk tarafından kabul görmüş ve kültürel tartışmaların yapıldığı aydınlanma mekanları haline gelmiştir (6).

İlk resmi gazete olan Takvim-i Vekayi'nin 1831 yılında yayınlanması ve kahvehanelerin gazete ile tanışmasıyla birlikte kahvehanelerin önemi daha da artmıştır. Yirminci yüzyılda ise kahvehaneler siyasetin hâkim olduğu yerler haline gelmiş ve bu mekanlarda milliyetçilik ekseninde gruplaşmalar olmuştur. Toplumsal yapıda yaşanan bu gelişmeler doğrultusunda kahvehanelerin ıslah edilmesi planlanarak halk evleri ve üniversiteler açılmış;

kahvehaneler önemini kaybetmiştir. Bu dönemden sonra kahvehaneler ıslah edilmesi gereken kurumlar olarak görülmüş; modernleşmesine yönelik çalışmalar yapılarak topluma faydalı kurumlar olması hedeflenmiştir (3,7).

Bitlis ili, kahvehane kültürünün yoğun olarak yaşandığı illerden biridir. Bitlis kahvehanelerinin tarihsel süreci hakkında yeterince kapsamlı çalışma yapılmamıştır. Bitlis İl merkezinde yer alan Bitlis Kalesi'nde 2018 yılı kazı çalışmalarında kaideli süzgeçli çanaklı lülelere ve kahve fincanlarına ulaşılmıştır. Lülelerin genellikle kahvehanelerde kahve ile birlikte tütün içmek için kullanıldığı bilinmektedir. Kalede yapılan kazı çalışmaları sırasında ele geçirilen lüle buluntularının fazla olması kahvehane benzeri yapıların alanda çokça olduğunu göstermektedir (8).

Günümüzde de Bitlis ilinde hala çok sayıda kahvehane vardır. Bu kahvehaneler sadece erkeklere hizmet eden toplanma mekanı işlevi görmektedir. Sadece erkeklerin dahil olması kahvehane mekânına cinsiyete dayalı kültürel bir anlam yüklemiştir (9,10). Ayrıca Bitlis ilinde kahvehaneler, bilgi edinmenin çok aktif olduğu, Türkiye gündemi ve yerel siyaset hakkındaki tartışmaların yapıldığı önemli mekanlardır (10).

Artık çoğu işlerin makineler aracılığıyla yapılması, nüfusun giderek artması beraberinde işsizlik sorununu getirmiştir. Bu nedenle insanlar, boş vakitlerini geçirmek ve eğlenmek gibi çeşitli sebeplerle kahvehanelere gitmişlerdir. Kahvehanelerin sohbet etme eğlenmek gibi olumlu yönlerinin yanında zaman öldürme, aile ile ilgilenmeme, kumar benzeri oyunlar oynama gibi olumsuz yönleri de vardır ve bu durum yaşam kalitesini de etkilemektedir (11).

Yaşam kalitesinin önemli göstergelerinden biri bireyin ailesi ile olan ilişkileridir. Bireyin kendini gerçekleştirebileceği bir aile kurumuna sahip olması yaşam kalitesini artırmaktadır. Bu bağlamda kahvehane kültürünün olumsuz etkilerinden biri kişinin ailesine yeterince vakit ayırmamasıdır. Bu durumunun yaşam kalitesini olumsuz etkileyebileceğini söylemek yerinde olacaktır. Kişinin yaşantısını geliştirmesi,

hedefine varmak için çaba göstermesi ile ilgili olan yaşam kalitesinin gelişmesinde aile içi iletişim ve boş zaman aktivitelerinin önemli yer tutması (12,13) kahvehanelerin yaşam kalitesi üzerinde etkili olduğunu göstermektedir.

Bu çalışma kahvehane kültürünün yaşam kalitesine hangi ölçüde yansıdığını incelemek amacıyla yapılmıştır.

Gereç ve Yöntem

Bitlis İlinde Kahvehaneler

Bitlis kahvehane kültürünün yaygın olduğu illerden biridir. Kahvehanelere gelme sebebi kahve ya da çay içme arzusu değil, vakit geçirme ve sohbet etmektir. Ayrıca Bitlis ili sanayi bölgesi olmadığından işsizlik boyutu da yüksektir. İlde yer alan kahvehanelerde okey, tavla ve satranç oyunlarının sık oynandığı; büyük kazançlar getiren ve büyük kumarlar üzerine oyun oynanmadığı görülmektedir. Bitlis ilindeki kahvehaneler mevsim özelliklerine göre de açık ve kapalı oalanlarda hizmet sunabilmektedir.

Çalışmanın Kapsamı

Bitlis il merkezinde kahvehaneye giden tüm bireyler çalışmanın evrenini oluşturmaktadır. Kahvehane işletmecileri ve çalışanları ile görüşülerek 15 Mart 2019 ile 30 Nisan 2019 tarihleri arasında kahvehaneye gelen on sekiz yaş ve üzeri yaklaşık 615 kişinin olduğu belirlenmiştir. Kesitsel tipte planlanan çalışmada katılımcıların verileri doldurması gönüllülük esasına dayanmaktadır. Araştırmaya katılmayı kabul eden 500 kişiden (evrenin %81,3'ü) yüz yüze görüşme yöntemiyle veriler toplanmıştır.

Verilerin Toplanması ve Değerlendirilmesi

Verilerin toplanmasında araştırmacılar tarafından hazırlanan "Anket Formu" ve "Dünya Sağlık Örgütü Yaşam Kalitesi Ölçeği Kısa Formunun Türkçe versiyonu (WHOQOL-BREF TR)" ölçeği kullanılmıştır. Ölçek 27 madden oluşmakta olup geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Eser ve ark. (14,15) tarafından yapılmıştır. Fiziksel, ruhsal, sosyal ve çevre olmak üzere dört boyuttan oluşan ölçeğin toplam puanı yoktur ve her bir boyut kendi içerisinde puanlanmaktadır. Alt

boyutların puanlaması 100 üzerinden yapılmıştır. Alt bileşenlerden alınan puanın yüksekliği ilgili alanda yaşam kalitesinin yüksekliğine işaret etmektedir.

Verilerin Değerlendirilmesi: Verilerin normal dağılıma uyup uymadığı Kolmogorov-Smirnov testi ve verilerin dağılım grafiği ile değerlendirilmiştir. Veriler normal dağılım göstermediğinden Mann-Whitney U testi ve Kruskal-Wallis nonparametrik istatistiksel testler kullanılmıştır.

Çalışmanın Etiği

Etik İlkeleri ve Etik Kurulunun 2019/02-II-III tarih ve sayısı ile etik onay alınmıştır.

Bulgular

Kahvehanede vakit geçirenlerin sosyo-demografik özelliklerine bakıldığında %56,6'sının 18-30 yaş arasında, %54,4'ünün bekar ve %57,2'sinin çocuğu olmadığı görülmektedir. Katılımcıların %32,4'ünün ilkökul/ortaokul mezunu, %27'sinin öğrenci olduğu ve %63,6'sının 2000 TL'nin altında aylık gelire sahip olduğu görülmektedir. Araştırma grubunun yaş ortalaması ise 33'tür (min:18, max 80). Kahvehaneye gelen kişilerin yarısına yakını (%49'u) aktif olarak çalışma hayatında olmayan emekli, öğrenci ve çalışmayan kişiler oluşturmaktadır. Ayrıca %22,8'i esnaf, %13,8'i işçi ve %12'si kamu çalışanıdır.

Katılımcıların %65'i kahvede sigara içmenin doğru bir davranış olmadığını, %56'sı ise kahvehanede sigara içtiğini belirtmiştir. Kahvehaneye gitme sıklıkları incelendiğinde %50,4'ü haftada 3 gün ve üzeri kahvehaneye gelmekte, %42,6'sı günde 3 saat ve üzeri kahvehanede vakit geçirmektedir. Kahvehaneye gelme nedeni çoğunlukla (%68'i) eğlenme amaçlıdır. Araştırma grubunun %75,2'si arkadaşlarının etkisiyle kahvehaneye geldiğini belirtmektedir.

Katılımcıların %76,2'si kahvehanelerde argo kelimelerin sıklıkla kullanıldığını, %53,6'sı ailesini ihmal ettiğini, %45,8'i kahvehaneye giderek zamanını boşa geçirdiğini ve %58'i aile ilişkilerinin koptuğunu düşünmektedir.

Tablo 1. 2019 Yılında Bitlis İl Merkezi Kahvehanelerine Gelenlerin Alışkanlıklarına İlişkin Bazı Özellikleri

Özellikler	n	%	
Kahvehaneye Gitme Sıklığı	Haftada 3 gün ve üzeri	252	50,4
	Haftada 2 gün	156	31,2
	Haftada 0-1 gün	92	18,4
Kahvehanede Geçirilen Süre	Günde 3 saat ve daha fazla	213	42,6
	Günde 2 saat	157	31,4
	Günde 1 saat	130	26,0
Kahvehaneye Gelme Sebebi	Eğlenmek	340	68,0
	Arkadaşlarla sohbet etmek	124	24,8
	Sorunlarından dolayı	36	7,2
Kimin etkisiyle Kahvehaneye Gelmekte	Arkadaş	376	75,2
	Akraba	91	18,2
	Diğer	33	6,6
Kahvehanede Sigaraya İçmeye Bakışı	Olumlu	175	35,0
	Olumsuz	325	65,0
Toplam	500	100	

Tablo 2. 2019 Yılında Bitlis İl Merkezi Kahvehanelerine Gelenlerin Bakış Açısından Kahvehanelerin Olumsuz Yönleri

Özellikler	n	%	
Zaman Kaybı	Evet	229	45,8
	Hayır	271	54,2
Kötü Alışkanlık	Evet	151	30,2
	Hayır	349	69,8
Ailenin İhmal Edilmesi	Evet	268	53,6
	Hayır	232	46,4
Aile İlişkilerinin Bozulması	Evet	290	58,0
	Hayır	210	42,0
Kas ve Sirt Ağrısı	Evet	74	14,8
	Hayır	426	85,2
Argo Kelime Kullanımı	Evet	381	76,2
	Hayır	119	23,8
Toplam	500	100	

Tablo 3. 2019 Yılında Bitlis İl Merkezi Kahvehanelerine Gelenlerin Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Yaşam Kalitesi Alt Bileşenleri Puanları

Özellikler	Bedensel Alanı		Ruhsal Alanı		Sosyal Alanı		Çevre Alanı	
	**Ort±SS	P	Ort±SS	P	Ort±SS	P	Ort±SS	P
Medeni Durum								
Evli	53,6±14,3	0,173	58,3±16,0	0,004	41,6±23,1	0,807	50,0±16,1	0,106
Bekar	53,6±16,8		58,3±19,8		45,8±24,1		50,0±17,7	
Boşanmış	46,4±11,9		50,0±17,3		50,0±23,9		43,8±18,4	
Çocuk Sayısı								
0	53,6±16,5	0,553	58,3±19,4	0,017	41,6±24,0	0,846	50,0±17,7	0,239
1-2	53,6±15,4		62,5±19,0		41,6±26,2		53,1±17,8	
≥3	53,6±13,7		58,3±15,7		41,6±21,9		46,9±15,9	
Eğitim								
İlkokul	50,0±14,4	0,000	50,0±18,0	0,000	41,6±22,9	0,006	43,8±17,3	0,000
Lise	50,0±15,6		58,3±17,1		41,6±24,7		53,1±14,8	
Üniversite	60,7±16,1		62,5±19,9		50,0±23,4		53,1±18,7	
Diğer	46,4±9,8		54,1±12,0		50,0±19,9		45,3±13,5	
Gelir***								
Gelirsiz	50,0±18,1	0,000	54,1±21,2	0,056	50,0±25,0	0,459	45,3±20,2	0,150
1-1000 TL	60,7±15,0		62,5±20,1		50,0±23,5		53,1±16,6	
1001-2000	53,6±13,4		54,1±16,2		41,6±21,2		46,9±15,3	
>2000TL	50,0±15,3		58,3±17,8		41,6±25,1		50,0±17,5	
Yaş								
18-30	53,6±16,4	0,076	58,3±19,4	0,232	41,6±23,7	0,945	50,0±17,1	0,105
31-50	53,6±14,7		58,3±17,1		50,0±25,1		50,0±17,3	
51-64	51,8±12,2		54,1±16,5		50,0±20,6		42,2±17,8	
≥65	57,1±13,2		54,1±16,0		50,0±19,7		46,9±13,9	
Çalışma								
Çalışıyor	53,6±16,4	0,004	54,2±19,9	0,296	50,0±24,0	0,342	46,9±18,4	0,316
Çalışmıyor	50,0±14,5		58,3±16,8		41,6±23,4		50,0±15,9	

*İstatistiksel Anlamlılık, $p < 0,05$; **Ort, Ortanca; ***TL, Türk Lirası

Kahvehaneye gelenlerin eğitim durumu ile yaşam kalitesinin bedensel ($p=0,000$), ruhsal ($p=0,000$), sosyal ($p=0,006$) ve çevre ($p=0,000$) bileşeni arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmuştur. Ayrıca medeni durum ile ruhsal bileşen ($p=0,004$), çocuk sayısı ile ruhsal bileşen ($p=0,017$), gelir durumu ile bedensel bileşen ($p=0,000$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 4'de katılımcıların gün / saat bazında kahvehane alışkanlığı, kahvehanedeki durumlara yönelik bakışları ile yaşam kalitesinin alt bileşenleri karşılaştırılmıştır. Kahvehanede geçirilen gün sayısı ile sosyal alan ($p=0,000$)

arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır. Ayrıca kahvehaneyi vakit geçirme yeri olarak görme durumu ile yaşam kalitesinin alt bileşenleri fiziksel alan ($p=0,026$), ruhsal alan ($p=0,042$), çevre alanı ($p=0,002$) arasında; kahvehaneyi sohbet etme yeri olarak görme durumu ile çevre alanı ($p=0,046$); eğlenmek için kahvehaneyi tercih etme durumu ile çevre alanı ($p=0,021$); kahvehanede sigara içmeyi doğru bulma ile çevre alanı ($p=0,010$) arasında; kahvehanede kitap buldurmaya bakış ile fiziksel alan ($p=0,001$), ruhsal alan ($p=0,000$) ve çevre alanı ($p=0,019$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.

Tablo 4. 2019 Yılında Bitlis İl Merkezi Kahvehanelerine Gelenlerin Kahvehaneye Gitme Özelliklerine Göre Yaşam Kalitesi Alt Bileşenleri Puanları

Özellikler	Bedensel Alanı		Ruhsal Alanı		Sosyal Alanı		Çevre Alanı	
	**Ort±SS	P	Ort±SS	P	Ort±SS	P	Ort±SS	P*
Haftada Kahvede Geçirilen Gün Sayısı								
0-1	53,6±15,8	0,221	58,3±18,5	0,836	50,0±24,5	0,000	50,0±17,4	0,191
2	53,6±14,2		58,3±17,2		50,0±21,6		50,0±16,5	
3	53,6±16,2		58,3±19,1		41,6±24,0		46,9±17,4	
Günde Kahvehanede Geçirilen Saat								
0-1	53,6±18,6	0,651	56,3±20,2	0,737	45,8±25,8	0,099	48,4±18,7	0,621
2	53,6±14,1		58,3±18,8		50,0±23,2		50,0±18,9	
≥3	53,6±14,6		58,3±16,9		41,7±22,6		50,0±14,8	
Kahvehane Vakit Geçirme Yeri Olarak Görme								
Evet	53,6±14,8	0,026	56,3±18,6	0,042	41,7±23,5	0,230	46,9±17,3	0,002
Hayır	53,6±16,3		58,3±17,9		50,0±23,9		50,0±16,6	
Kahvehane Sohbet Etme Yeri Olarak Görme								
Evet	53,6±15,4	0,295	58,3±16,9	0,237	50,0±21,9	0,477	50,0±15,8	0,046
Hayır	53,6±15,6		58,3±18,9		41,7±24,3		50,0±17,6	
Eğlenmek için Kahvehaneye Gelme								
Evet	57,1±14,2	0,085	58,3±18,5	0,181	50,0±22,4	0,232	50,0±15,4	0,021
Hayır	53,6±15,8		58,3±18,4		41,7±23,9		50,0±17,4	
Kahvehanede Sigara İçmeyi Doğru Bulmakta								
Evet	53,6±17,6	0,174	58,3±19,6	0,144	50,0±27,3	0,595	46,9±19,6	0,010
Hayır	53,6±14,4		58,3±17,7		41,7±21,5		50,0±15,5	
Kahvehanede Kitap Bulundurma								
Olumlu	53,6±15,2	0,001	58,3±18,1	0,000	50,0±23,7	0,356	50,0±17,1	0,019
Olumsuz	50,0±16,1		50,0±17,9		41,7±23,7		43,8±17,3	

*İstatistiksel Anlamlılık, $p < 0,05$; **Ort, Ortanca

Tablo 5’de katılımcıların kahvehaneye dair bazı tutumları ve yaşam kalitesi alt bileşenleri ile karşılaştırılması verilmiştir. Kahvehaneyi vakit kaybı olarak görme durumu ile yaşam kalitesinin bütün alt bileşenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır ($p < 0,05$). Kahvehaneyi kötü alışkanlık olarak görme durumu ile çevre

alanı ($p = 0,001$); aile ilişkilerine yansımaya durumu ile sosyal alan ($p = 0,000$) ve çevre alanı ($p = 0,016$) arasında; kahvehaneyi tartışma yeri olarak görme durumu ile fiziksel ($p = 0,009$), ruhsal ($p = 0,000$) ve çevre alanı ($p = 0,000$) arasında; kahvehanede argo kullanımı ile ruhsal alan ($p = 0,005$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.

Tablo 5. 2019 Yılında Bitlis İl Merkezi Kahvehanelerine Gelenlerin Kahvehaneye Bakış Açıklarına Göre Yaşam Kalitesi Alt Bileşenleri Puanları

Olumsuz Özellikler	Bedensel Alanı		Ruhsal Alanı		Sosyal Alanı		Çevre Alanı	
	**Ort±SS	P	Ort±SS	P	Ort±SS	P	Ort±SS	P*
Vakit Kaybı								
Evet	53,6±15,6	0,009	54,2±18,7	0,002	50,0±25,5	0,001	46,9±18,2	0,003
Hayır	53,6±14,8		62,5±17,2		41,7±21,3		50,0±15,6	
Kısmen	53,6±15,9		58,3±18,7		50,0±21,2		50,0±15,9	
Kötü Alışkanlık								
Evet	53,6±14,2	0,841	58,3±16,4	0,064	50,0±21,7	0,299	53,1±15,6	0,001
Hayır	53,6±16,2		58,3±19,1		41,7±24,5		46,9±17,6	
Aile İlişkilerine Yansımaları								
Olumlu	53,6±15,8	0,925	60,4±19,1	0,216	41,7±23,4	0,000	46,9±18,2	0,016
Olumsuz	53,6±15,4		54,2±17,9		50,0±23,3		50,0±16,1	
Kas-Sırt Ağrısı								
Evet	55,4±18,7	0,133	56,3±20,6	0,874	50,0±27,3	0,161	46,9±18,5	0,721
Hayır	53,6±14,9		58,3±18,0		41,7±22,9		50,0±16,9	
Hareketsizlik								
Evet	53,6±16,6	0,868	58,3±19,9	0,813	50,0±25,6	0,145	48,4±18,5	0,236
Hayır	53,6±13,8		58,3±15,8		41,7±20,3		50,0±14,8	
Bağımlılık								
Evet	53,6±15,9	0,981	58,3±18,9	0,420	41,7±24,2	0,962	50,0±17,3	0,725
Hayır	53,6±14,8		58,3±17,3		41,7±22,5		50,0±16,9	
Tartışma								
Evet	50,0±16,5	0,009	54,2±19,4	0,000	50,0±25,2	0,188	43,8±17,8	0,000
Hayır	53,6±14,5		58,3±16,9		41,7±22,2		50,0±16,2	
Argo Kullanımı								
Evet	53,6±15,8	0,607	58,3±18,3	0,005	41,7±23,9	0,580	50,0±16,5	0,114
Hayır	53,6±15,1		50,0±18,4		50,0±23,1		43,8±19,3	

*İstatistiksel Anlamlılık, $p < 0,05$; **Ort, Ortanca**Tablo 6.** 2019 Yılında Bitlis İl Merkezi Kahvehanelerine Gelenlerin Yaşam Kalitesi Bileşenleri Ortalama Skorları

Yaşam Kalitesi Alt Bileşenleri	Ortalama	Standart Sapma
Ruhsal Alan	55,38	18,40
Bedensel Alan	53,92	15,58
Çevresel Alan	47,55	17,19
Sosyal Alan	47,51	23,70

Tablo 6’da katılımcıların yaşam kalitesi alt bileşenleri ortalamaları ve standart sapması sunulmuştur.

Tartışma

Kahvehaneler, sadece erkeklere hizmet eden ve ev dışı etkinliklerde erkeklerin rağbet gösterdiği toplumsal mekanlardır. Olumlu yönlerinin yanında birçok olumsuz özelliği de bulunan kahvehanelere dair bu çalışmada, bu yapıların toplum üzerindeki işlevleri ve toplumun yaşam kalitesine yansımaları araştırılmıştır. Çalışmaya katılanların tamamı erkek bireylerden oluşturmaktadır. Araştırma grubunun %56,6’sı 18-30 yaş aralığındadır. Bu yaş aralığında kahvehaneye gelenlerin fazla olması bekar, işsiz ve öğrencilerin bu yaş grubunda fazla olmasından

kaynaklanmış olabilir. Benzer araştırmalara bakıldığında Şahbaz'ın 2007 (17) yılında Aydın il merkezinde 25 kahvehanede 100 kişi ile yaptığı araştırmada da bireylerin çoğunluğunun (%27) 18-30 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Katılımcıların eğitim durumuna bakıldığında %32,4'ünün ilkokul/ortaokul mezunu oldukları görülmektedir. Şahbaz'ın 2007 (17) yılında yaptığı çalışmada da kahvehaneye gelen bireylerin çoğunluğunu ilkokul mezunları oluşturmaktadır. Kahvehaneye giden bireyleri mesleki özelliklerine göre değerlendirildiğinde %49'unun genellikle istihdama katılmayan işsiz, öğrenci ve emekliler olduğu görülmektedir. Nitekim TÜİK 2018 TRB2 (Van, Muş, Bitlis, Hakkâri) verilerinde 15 yaş üzeri erkeklerin %73'ünün ve 15-24 yaş arası erkeklerin ise %61,6'sının iş gücüne katıldığı bildirilmiştir (18). Kahvehanedeki yoğunluğun fazla olması henüz istihdama katılmamış gençlerin fazla olmasından kaynaklanmış olabilir. Ustakara ve Yağbasan'ın 2008 (19) yılında Elazığ ilinde yaptıkları çalışmada da kahvehaneye gidenlerin %24'ünün emekli, %8,5'inin işsiz ve %5,5'inin öğrenci olduğu, büyük orani çalışmayan kesimin oluşturduğu görülmektedir. Bitlis ilinde yapılan bu çalışmada öğrenci yoğunluğu (%27) daha fazladır.

Araştırma gurubunun %68'i eğlenmek ve %24,8'i sohbet etmek amacıyla kahvehaneye gitmektedir. Benzer çalışmalara bakıldığında; Ustakara ve Yağbasan'ın 2008 (19) yılında yaptığı çalışmada katılımcıların %37,5'i eğlenmek/stresten kurtulmak için kahvehaneye gelmektedir. Süzer'in 1997 yılında yaptığı çalışmada öğrencilerin %59,8'i boş zamanlarında kahvehaneyi tercih etmektedir. Endonezya'nın bir bölgesinde insanların da kahve mekanlarını boş zamanlarını geçirmek (%76'sı) ve eğlenmek (%77) maksadıyla kullandığı görülmektedir (16). Bu verilere göre kahvehanelerin daha çok eğlenmek ve vakit geçirmek amacıyla kullanıldığı söylenebilir. Fakat kahvehaneler birçok olumsuzlukları da beraberinde getirmektedir. Kişiler gerekenden fazla zamanını bu mekanlarda tüketmekte, sigara dumanına maruz kalmakta, aile ihmali söz konusu olmakta, argo kelime kullanımı artmakta ve tartışmalar yaşanmaktadır.

Kahvehanelerin bu olumsuz özellikleri yaşam kalitesine de yansiyabilmektedir.

Kahvehaneler aile ilişkilerini de etkileyebilmektedir. Ulusoy'un 2011 yılında yaptığı çalışmasında da kahvehaneye gelen bireylerin büyük bir kısmının eşi, eşinin kahvehaneye gitmesini istemediği görülmektedir (20). Bitlis ilindeki çalışmada kahvehanelere gelenlerin çoğunluğu ailelerini ihmal ettiklerini ve aile ilişkilerinin kahvehaneden dolayı bozulduğunu ifade etmiştir.

Çalışmada ruhsal, fiziksel, çevre ve sosyal yaşam kalitesi alt bileşenleri puan ortalaması orta düzeydedir. Kahvehanede sedanter olarak çok fazla zaman harcanması, dumanlı çevre, aile ilişkilerinde bozulma, argo ve tartışma ortamı, gerekenden fazla zaman harcanarak üretime katılmama gibi yaşam kalitesini olumsuz etkileyebilecek örnekleri bu mekanlarda görebilmekteyiz. Bütün bu olumsuz durumlar katılımcıların yaşam kalitesi alt bileşenlerine yansiyabilmektedir. Katılımcıların %50,4'ünün haftada 3 gün üzerinde kahvehaneye gitmesi ve %42,6'sının günde 3 saat üzerinde kahvehanede zaman geçirmesi katılımcıların yarısına yakınının kahvehaneye bağlılık gösterdiği şeklinde ifade edilebilir.

Bu çalışmada katılımcıların %35'i kahvehanede sigara içilmesine olumsuz bakmamaktadır. Ergün'ün 2017 yılında (11) yaptığı çalışmada da %30,6'sı kahvehanede sigara içilmesine olumsuz bakmaktadır.

Kahvehane alışkanlığının aile ilişkilerine olumsuz yansıdığını belirtenlerin sosyal alan ve çevre alan yaşam kalitesi puanı anlamlı bir şekilde daha yüksektir. Kahvehanelerin aile ilişkilerine olumsuz yansıdığını belirtenlerin aile ilişkilerine olumsuz yansıdığına farkında olması ayrıca bu grubun sosyoekonomik ve eğitim düzeyinin daha yüksek olması sosyal ve çevre yaşam kalitesini artırmış olabilir. Yaşam kalitesinin ayrıntılarının belirlenmesinde ailenin önemli bir rolü vardır. Aile yaşamında bireyler arasındaki olumlu etkileşim yaşam kalitesinin de olumlu algılanmasını sağlamaktadır (21).

Kahvehaneye gelen kişilerin yarısına yakını çalışma hayatında olmayan kişiler oluşturmaktadır. Kahvehanelere gelen bireylerden çalışmayanların bedensel yaşam kalitesi puanının daha düşük olduğu görülmektedir. Çalışmayan kişilerin iş hayatında olmayıp kahvehanede gün ve saat olarak daha fazla sedanter vakit geçirmesi bedensel yaşam kalitesini azaltmış olabilir.

Kahvehanede kitap bulundurmayı olumlu bulanlarda fiziksel, ruhsal ve çevre yaşam kalitesi anlamlı bir şekilde daha yüksektir ($p<05$). Kahvehaneye gelen 18-30 yaş gurubu kişiler kitap bulundurmayı diğer yaş gruplarına göre daha olumlu bulmaktadır. Aynı zamanda bu yaş gurubu kişilerin eğitim düzeyi diğer yaş gruplarına göre daha yüksektir. Bu çalışmada eğitim düzeyi yüksek olanların yaşam kalitesinin bütün alt bileşenler skorunun daha yüksek olduğu görülmüştür.

Kahvehaneyi vakit kaybı olarak görenlerde sosyal yaşam kalitesi daha yüksektir. Bireylerin bu durumun farkında olması aile içi ilişkileri etkileyip sosyal yaşam kalitesini artırmış olabilir. Çünkü aile bireyleri arasındaki olumlu etkileşim yaşam kalitesini olumlu etkilemektedir (21).

Kahvehanelerin kötü alışkanlıklara sebep olduğunu düşünenlerin çevre yaşam kalitesi daha yüksektir. Bu durum kahvehanelerin dumanlı hava sahasına sahip olmasından oradaki bireylere sigara alışkanlığı kazandırmasına sebebiyet vermesinden kaynaklanmış olabilir. Literatürde de sigara ile yaşam kalitesi arasında negatif bir ilişkinin olduğu ifade edilmektedir (22).

Kahvehanelerde vakit geçirmenin kas ve sırt ağrılarına sebep olduğunu ifade edenlerin bedensel yaşam kalitesi puanı daha yüksektir. Bu grubun bedensel yaşam kalitesinin yüksek olmasının nedeni kahvehanelerin hareketsiz yaşama neden olduğunun farkında olması olabilir. Yapılan bir çalışmada da fiziksel aktivelere katılmanın bedensel yaşam kalitesi ile ilişkili olduğu bildirilmiştir (23).

Kahvehane ortamında sık tartışmaların yaşandığını ifade edenlerin bedensel, ruhsal ve çevre yaşam kalitesi daha düşüktür. Yaşanan

tartışmalardan kaynaklı psikolojik iyi olmayış durumu yaşam kalitesini olumsuz etkilemiş olabilir. Literatürde de arkadaşlarla nasıl vakit geçirildiğinin yaşam kalitesi üzerinde etkili olan unsurlardan biri olduğu ifade edilmiştir (23).

Sonuç ve Öneriler

Sonuç olarak kahvehane ortamı her ne kadar eğlenmek ve hoşça vakit geçirmek için tercih edilse de kuruluş amacından saptığını ve ilk kurulduğu zamanlardan farklı özellik gösterdiği görülmektedir. Kahvehaneler, vaktin gereğinden fazla boşa harcanması, ailenin ihmal edilerek ailesel etkileşiminde olumsuz değişimler, argo ve sigara kullanımı, sedanter yaşam, masa ve sandalyenin doğru kullanılmaması gibi olumsuz zemin oluşturabilmektedir. Böylece kişilerin bedensel, ruhsal, sosyal ve çevresel yaşam kalitesi düşebilmektedir.

Kahvehanelerin doğru kullanılmadığında kötü bir alışkanlık olduğunu, vakit kaybı olduğunu, aile ihmal edildiğini, kitap bulundurulması gerektiğini düşünenler ve eğitim düzeyi yüksek olan kişiler bu mekanların niteliğinin farkındalar. Bu kişilerin yaşam kalitesi değerleri daha yüksektir.

Yaşam kalitesini yükseltecek kahvehanelere alternatif mekanların sayısı artırılarak kişiler bu yerlere teşvik edilebilir. Bu yapılar ilde yaşayan erkeklerin sosyodemografik yapısına uygun olacak şekilde planlanmalıdır.

Çalışma kahvehanelerin yoğun olduğu bir bölgede yapıldığı için tüm topluma genellenemez. Bununla birlikte kahvehaneler ve yaşam kalitesi bağlamında literatüre katkı sağlaması beklenmektedir. Ayrıca amacı dışında kullanılması muhtemel olan bu mekanların halk sağlığı açısından olumsuz etkileri olduğundan bu konuda daha fazla çalışma yapılması gerekmektedir

Kaynaklar

1. Ustakara F, Burhan E. *Toplumsal İletişim Kurumu Olarak Kahvehanelere Dair Bir Araştırma: Gaziantep örneği. Akademia Dergisi. 2017;5(2):210-226.*
2. Ulla H. *Kahve ve Kahvehane. Çeviren: Mustafa Tüzel. Ankara: Dost Kitabevi, 2001.*
3. *Safi İ. Cumhuriyet Döneminde Kahvehanelerin Mekânsal*

İşlevselliği ve Siyasal Figür Olarak Kahvehaneler: Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 2018;8(2):293-304.

4. Kanbir F. Cinsiyetçi Sosyalleşme Mekânları: Siirt Kent Kahvehaneleri Örneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi 2018; 11(60):641-647.*

5. Markman E. *An introduction to the coffe-house: A discursive model. Language & Communication. 2008;28(2):156-164. doi:10.1016/j.langcom.2008.01.004.*

6. Bakır H. *From Turkish renegade to a penny university: the introduction and negotiation of the coffee houses in England. Erciyes University Journal of Social Sciences İnstitute. 2008;24(1):141-157.*

7. İnce E. *Türk Toplumunda Geleneksel Kahvehanelerin Millet Kıraathanelerine Evrilme Süreçlerine Toplumsal İşlevleri Bağlamında Bir Bakış: Gaziantep Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.; 2020.*

8. Şen K, Karasu Y. *2018 Yılı Bitlis Kale Kazısı Kaideli, Süzgeçli, Çanaklı Lüle Buluntuları. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi 2019; 65(2019):189-206.*

9. Aşkın D. *Bitlis, Kent, Kültür ve Toplum. Pınar Yayınları. İstanbul: Milli Basımevi, 2020.*

10. Sami K. *Halk Kültürü Bağlamında Kahvehanelerin Toplumsal ve Mekânsal Dönüşümleri Diyarbakır Kent Örneği. Milli Folklor 2010; 22(85): 159-182.*

11. Ergün A. *Kırsal Alanda Kahvehanelerin Rolü: Tokat İli Merkez İlçe Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü; 2017.*

12. Boylu A. *Yaşam Kalitesi Göstergeleri. Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi. 2016; 8(15):137-150.*

13. Yıldız C. *Kahvehanelerin Sosyal Hayattaki Yeri. Fırat University Journal of Social Sciences. 1996; 8:157-194.*

14. Eser E, Fidaner H, Fidaner C, Eser S, Elbi H ve Göker E. *WHOQOL-100 ve WHOQOL-BREF'in psikometrik*

özellikleri. Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji (3P) Dergisi 1999; 7: 23-40.

15. H Fidaner, H Elbi, C Fidaner, SY Eser, E Eser, E Göker. *Yaşam kalitesinin ölçülmesi, WHOQOL-100 ve WHOQOL-BREF Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji (3P) Dergisi, 1999; 7(Ek 2):5-13.*

16. Syam H, Muslem A, Usman B. *A Survey on young people's purposes and communications activities in coffee houses in banda aceh. Humanities & Social Science Reviews. 2017;5(2):149-154. doi:10.18510/hssr.2017.5211.*

17. Şahbaz S. *Geçmişten günümüze kahvehanelerin sosyal yaşamdaki yeri ve önemi: Aydın merkez örneği. Yüksek Lisans Tezi. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; 2007.*

18. TUİK. 2018: *Bölgesel İstatistikler. URL: <https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/tabloOlustur.do#>*

19. Ustakara F, Yağbasan M. *To determine the communicative environment in coffee houses and cafes in Turkish society A Targeted Field Survey (Example of Gaziantep Province). Fırat University Journal of Social Science. 2008;18(1):233-260.*

20. Ulusoy K. *Türk toplum hayatında yaşatılan kahve ve kahvehane kültürü. Milli Folklor. 2011;23(89):159-169.*

21. Özmete E. *Aile yaşam kalitesi dinamikleri: ebeveyn sorumlulukları, duygusal, duygusal refah, fiziksel/materyal refahın algılanması. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi. 2010;3(11):456-465.*

22. Goldenberg M, Danovitch I, Ishak W. *Quality of life and smoking. The American Journal on Addictions. 2014;23(6):540-562.*

23. Demir R, Çiçek İ, Tanhan A, Kurt S. *Yaşam kalitesinin yordayıcıları olarak psikolojik iyi oluş ve yaşam doyumu. Yaşadıkça Eğitim. 2021;35(1):192-206.*